

Олн-ämtнä бääдл-джиргъл ясрулхин туск партин алдр килмдж

Өдр ирвас туурмджта сән бдрр—Алдр Октябрьн 40-ч джилн бонур маннг бдрдү-лад йовна. Кумн äмтнä хувдн, нарт делкән кесг сай энгын олн улсин бääдл-джиргълдн шин цаг эклсиг тем-дглсн бдр болдж кумн äмтнä тууджд бичгдлж, цуг орн-нутгудин тууджлгч бдр болдж эн зогсджана.

Эн бдрмудт, социалистическ тосхлтин давсн джилмудин эргид йовсн хаалгъан советск кун болгын ухагъан тунгъ-адж, харвдж хайанä. Кемджән уга хату-мбүг гатлдж, бшäт-ирин саалтгиг, хортдиг, сур-адгудиг хәрү күүчлж хамхчад революцион гений Владимир Ильич Ленинä тогтадж, сургъмджан бсн коммунистрин баатр парть орн-нутган, Алдр Октябрьн татсн хаалгъур иц-тägгäр кбтлдж йовла, кбтлдж чигн йовна.

Мана орн-нутгт социализм динлв, производствин средств онц эздудин гарт бääх зов уга, кун күүгär мухла кедг уга обществени шин тос-хлат динлв. Хаана цагин болн капиталистическ мухалдгъна цагин документсиг болн бум-бсиг мана багъчуд зерлг ца-гин юмс метär хайлцхәнä. Урдн кблмшч кун зов уга, харнгъу, кблмшч олдл уга йовсиг, куч-кблсч улсин гуу-лыгъ гуугч бääдлгиг багъчуд ампар медлж чадшго.

Олн-ämtн түрүн болдж эв-рәннй орн-нутгинн, терүнä цуг зббринь, куч-кблсч улсин куч-чидлär болн билгär бдр болгын кедж гаргъд тоотин цугтанн күүц збвтä энз бол-нä—Октябрьск революцион нег эрки динлврн болджана. Тегäд чигн мана промышлен-ность болн селәнä эдл-аху, наук болн культур ик ишкд-лär ицтägгäр болн збмгärгä уралан йовдж йовдг мбн. Ле-нинск генеральн хаалгъар хад-жилт уга чикдән йовлгъна, коммунистическ партин агъу ик бурдäмджини кблмшин, олн-ämtнä чидлән нбл уга кб-дллгънä ашд СССР-т—орн-нутгин кучнä болн бääдл-джи-ргълн улин улн болгч—цань уга гатлгън сән индустр тог-тагдсн болдж.

Нургъдлж кунд индустр брджуллгын социалистическ экономикни цуг халхсиг динлв-ртägгäр брджулх, селәнä эдл-ахуг, олн-ämtнä эдлг олн эфсн блг-эд кедж гаргъдг промышленностиг кергтä тех-никärн агсх аргъ учрана. Урдк орс орн-нутг эмнг болн эмнгрисн газр хагъдлж эдл-лгънä агъу ик программ күү-адж чадх бääсмб? Мана орн-нутг эн тбргн бмнн тавдä күүадж чадв. 35,9 сай гектар шин газр хагъдлж эдлхин тблдä гæбу ик кучтä техник—кесг олн мингън трактормуд, комбайнс, молотилкс, автома-шид керглдсн. Промышлен-ность тер техникиг бгв.

КПСС-н ЦК-н февральск пленумин болн СССР-н Деел Советин доладгч сессин шид-врмудлär ирлцүлдж кесн про-мышленостин болн тосхлтин заялгъ онгдаруллгын—произ-в одствин көрнчг ули сәнär б лэлх, техническ прогресс, олн-ämtнä үүлдäртä шунлтиг

брджулх шин эв-аргъ бгчәнä. „Бääдл-джиргълг күүщдн тетгинн тблдä болн обществин цуг члед сулдан цуг-халхарн бсдж-брджхин тблдä“ комму-нистическ обществ тогтагдхн болджана гндж кесг олн джил урд В.И. Ленин бичлä. Ода, бдр-бурдин бääлгънд эн укл уга мбнък ленинск уин күүцгд-джәнä. Советск орн-нутгт кеддг йовх тоот цуг, терүнд тосхгдлж тогтагдлж тоот цуг, Советск Союзин зббриг болн кучн-чидлг холвдлж, терүнлärн хамдан олн-ämtнä бääдл-джиргълн кемджән бдр ирвас ббдлүлäd йовна. „Совет-тин йосид кблмшч бääлж джиргълдн зун холван амр болв. Седкл амр болхла, улм кучтägгäр кблх дурн кунä, —гндж Верх-Исегск заводин угта дархи-котельщик Иван Максимович Скачков, „Ураль-ский рабочий“ гндг газета бичдлж, ухап-селвгән бгнä. Эн, ода б3 наста, госуларств терүг пенсär тегв, болв, кесг арвн джил урдас авн иджлдж одсн чехäсн гарч йовхар седжähш. Иван Максимовичин брк-бул чигн кблмшч брк-бул бääсмн. Кбвунь—токарч, күүкн бас заводт кбллджәнä. „Хуучна цагт би ик эртär керг уга кун болх билäv, урд цагт заводин эздүд кбгшрсн кблм-шчиниг кблмшчäсн кббдл метär, намаг заводас гаргъдл кббчк билä-гндж И.М.Скачков бичлджәнä. —Минн эцк деншинг тблдä дже-гиггäд кблсән гоод-жлт кбдлг билä. Гос авх мбнън олдлго боршинга йовд билä. —Фидл, терүнä үрдүд, келсн күүкд талан кбл ифч-кär одлг билävдн, галос үмс-нä гисн манд хамгин ик күүц болдж бääсмн.“ Одгä цагт кблмшч брк-бул цуг эрки кергтä юмсар теткгднä. Пред-прияты энүнд сән пätр бгв. Сән кблмшн кесдән кунлгтä кесг грамот авв.

Уральск заводин кадров кблмшчин эн хувиг мел тус илгълн ганчн түүнä хув гндж сандж болхнй?

Промышленн болн селәнä эдл-ахун производств бслгън—олн-ämtнä бääдл-джиргългиг ардн брдж улм сярүлх эв-аргъ учрав гндж КПСС-н XX-ч хуртг заала. Куч-кблсчрин бääдл-джиргъл сярүлхин тб-лдä тус илгъл кблмш КПСС-н XX-ч хургин хббл сул ца-гин эргид кедлв. Цуг олн-ämtнä сәнн тблдä партин кедж күүцән тбрмудин ашиг эврәннй бääдлдән эс медсн нег чигн брк-бул уга болх. Манд Госу-ларствени пенсин туск шин закон гарсн баянä. Бички джалвта кблмшчирт болн церглäчирт джалв немгдв. Суббот бдрин болн сән бдрин бмк кблмшин бдр хасгдв. Дундин болн ах сургъулин заведеньсär сурдг улсас сургъуль сурхд мбнъг авсдгнъ уурулгдв. Саата күүкд улсин сулдхврин цаг икдүлгдв. Зургъ-адгч тавн джилд кблмшч-чир болн церглäчир бдртән долан часд кблгд болгънур джисд орулгдджана.

Олн-ämtнä бääдл-джиргългиг улм ясдж-сярүлгънä кергт колхозин селәнä куч-кблсчир агъу ик невр орулджана. Парть болн правительств

аргънын хайснä учрар тärәнä газрин агъу ик гндгär бсв. Ниднин джилд хуралдж авсн буудлäl äдл ик буудä мана орн-нутг урдн кезäd чигн цуглулдж авад уга билä. Хлопок, шикрин свекл, темс, бондиг цуглулдж авлгън икдлв.

Советск улсин бääдл-джир-гълн кемджән улм ясрад йовдгин тускар Центральн Статистическ Управленä бур-дäлж кесн шүүдж-шиндлжлж хайлгългнä материалмуд меуд-лджәнä. Улгурнь, 1956 джилд кблмшч брк-булмуд эд-тавр хулдлж авлгын, даянä бмк ир 1940 джилнлä дунгүлүлхлä дундлад 94 процент бсв, тер тоод шеем эд хулдлж авл-гын—гурвн холван шаху, госн-ботник хувцн—83 процент икдлв. Колхозникудин брк-бул-мудин нег күүнä тоол эд хулдлж авлгын 1940 джилн-кйр болхла хойр холванас улгүгär, тер тоод шеем эд хулдлж авлгын—3,5 холван, госн-ботник хувцн—95 про-цент бсв.

Промышленн эд-тавр туст дангын бсäd йовдг куч-кбл-счрин некврнг буклдн тет-гдж хангъахин тускар парть кучән сулдлх уга килмджән бгнä. Олн-ämtнä кергтä тоот эд-тавр гарылг икдүлхин эрkd, эднä чиринь ббдлүлхин эрkd, советск хулд-гулгәнä бääдлнн ясдж-сярүлхин эрkd хамг аргън хайлгдлж кедлдж йовна.

Советск улс сәнär эдлдж, сән хувц бмсдж, культурн бääдлär джиргълг болв. Энн—коммунистическ партин гард-врт мана олн-ämtн күүцлж йовх бääхтä бääдл-джиргъл дангын бсäd-ббдлäd йовлгъна авн болджана.

Одахн орн-нутг ус белдлгънä болн хулдлж авлгъна брäl джилд зура болзгасн урд күү-цәнä туск сонъсхвр ик гндг ханлтägгäр тосгдлв. Нидн джи-лин ним цагин эргид госу-ларствд бгдлдж, хулдлдж авснä 26 процент икär үсн бгдлв.

Селәнä эдл-ахун күүсн ди-илврмудär тулг кегäд—ббрхн джилмудин эргид äмн болгъ-на тоол мах, ус болн тос гар-гългяр Америкн Соединени Штатсиг күүц олн-ämtнä эрки тбр парть тавб. Партин эн дуудврнг селәнä кесг сай куч-кблсчир дбнънв, юнггäд гих-лä, эн дуудвр цуг куч-кблсч-рин бääдл-джиргълн саягънын хаягч тбр мбн.

Экономикиг цаарандн бсг-хин тускар, куч-кблсчрин бääдл-джиргълн кемджгънын ббдлүлхин тускар мана партин күүцлж йовх политикн ленинск политик болджана, энүг бääрн газрин организацин болн цуг партин збшärtägгäр Центра-льн Комитет гаргъсн. Эаринн ленинск политикан күүцхин тблдä ноолдлгъндан мана парть урдкасн улм ик чидлтä, ни-ниницнъгү болдж баграв. Пар-тин политикиг советск олн-ämtн брджмжтägгäр збшäräд, мел күүцдн дбнънцхәнä, эн политикиг күүцлгън—комму-низм тосхлгъна шин динлвр-мудүр авч ирхдн иццхәнä.

Советск орн-нутг одахн гндг политическ болн эдл-ахун бслт үзджәнä. Зулг äмтнä джиргъл-

бääдлгиг эс медлг, хәрүд ухата, юмн иткмджән геесн, олн-ämtн дунд ик брмдлж гарч бääхиг эс үзцхлг улс, мана партин темдглсн зураг күүцлж болгын гндж магъдлхмн бол-джана.

Зулг политическ сохр болн социализмин ингъ биш улс ма-на партин болн советск олн-ämtнä бärсн күүврмудиг буру-шацххмн. Коммунистическ партин болн энүнä ленинск ЦК-н эргид нинисн мана олн-ämtнä чидлн тоолдж болшго агъу ик болсн лавга дерән, энүгär кумнд узгдлж-сонъсг-дäд уга юмн күүцлж болхмн. Эв-рәнн чидлән советск олн-ämtн иткдлж нääлгъин кун эяддж чадал уга бääсмн, эядж чадш чигн уга. Коммунизм тосхлтин хаалгъар уралан мана йовлгъ-нл харшлт кедг улса мана Коммунистическ парть мбнъки-нд ноолдл йовсн юмн, ноолдä чигн баянä.

Äмтн бääдг гермуд тосхлгъна кергиг хагълдж келгънур суул-тин цагт парть болн правительсгв партин, советск, эдл-ахун болн профсоюзн цуг организа-цин онгынн тусхалгиг күүчтä болдгар кещäv. Нидн джил бблхла балгъсдуд болн кблм-шчрин поселкsär 36 сай ква-дратн метр зäйтä шин гермуд тосхлгдв, дунгүлүлхд эннн, ним ик-ик—Киев, Баку, Харьков, Горький, Свердловск болн Че-лябинск балгъсдудиг цугта-гънын хамцулжла бääх, äмтн бääдг гермудин зäйлән äдл болдж гарна. Селәнä газрт болхла, энүнäс талдан, äмтн бääдг 700 мингъг шаху гер-муд тосхлгдв.

Эн джил болхла äмтн бääдг 46 сай квадратн метр зäйтä гермуд тосхлгдхмн. Энүг тодр-ха үзмджтä болдгар меудлхин кергт, революцион бмк цагт

болхла Москва балгъснд äмгн бääдг 12 сай көвдртн метр ша-ху зäйтä гермуд бääсмн болдж гндж келх кергтä. Горький балгъсна улсас улгүр авч, эн ик чинртä кергт олн түмн, сай кблмшчир болн үүлд церглä-чир орлдж йовхчана.

Культурин болн наукин хал-хар бärсн күүврärн советск улс постагъар байрцхана. До-лан джилнн сургъуль дасхл-гън мадл делгү кедлг болв, зургъадгч тавн джилнн зура-гъар болхла, балгъсдуд болн селәнä газрт арвн джилнн сургъ-уль даслгн делгү гишн кедлг болхмн. Производсгдв кбдлн бääдж, кбдл уга чигн ах сургъулин заведеньст болн техникумст 4 сай улү кун су-рч йовна. Хойр сай шаху студ-ентнр советск ах сургъулин заведеньст сурч йовнä, эднä тонв, Европин капиталистическ орн-нутгудиг цугтагънын нег газр авсн бийн, теднд сурч йовх студентнрин тоогас хойр холван улү ик болджана. Об-длн ик мердлät кадрмуд бел-лдж сургългяр СССР дел-кäd негдчг орм эздлжәнä.

Олн äмтнä саягънын болн хувинь хаяхас, теднä бääдл-джиргълнн ясрулхас улү ик күүцар Коммунистическ партьд уга юмн. Советск олн улст түрү-зүдү чигн багъ биш бää-

на, тедниг үзшн угагъар парть нудән аньхш, теднä тускар хәрн парть чикдн, илär олн äмгил келнä. Социалистическ экономикиг, цуг куч-кблсчрин материалн бääдлгиг болн эрл-сургъ улгит тасрлан угагъар бб-длхин тблдä мана парть цухрлт, цуцрлан угагъар зүтклж йов-хиг олн-ämtн үздл, терүниг күүдлдж бääцхәнä. Советск Союзин олн келн äмтн мана ленинск алдр партьд ик гу-дуран болн итклән тавджгъин булгн терүнд бääдг болджана.